

ЕЛЕМЕНТИ КОНСЕПТИЗМА У „СНУ О СТРАШНОМ СУДУ” ФРАНСИСКА ДЕ КЕВЕДА

Јелена В. Лазаревић¹

Сажетак: У раду ће бити објашњена дефиниција концептизма, те елементи ове барокне тенденције у *Сновима* Франсиска де Кеведа (*Franisco de Quevedo*). Овај циклус је писан у периоду између 1606. и 1623. године у Шпанији, регији пуној контраста и великих социјалних разлика. У сваком од пет снова, Кеведо критикује друштвене прилике и изразите, често типске представнике шпанског друштва. Снови су писани бритким језиком, обогаћеним често прикривеном сатиром и стилским фигурама, попут метафоре, контраста, карикатуре и хиперболе. Ови поступци делу дају јединствен књижевни колорит и помажу читаоцу да боље замисли Кеведов свет снова у којем је све могуће, чак и једнак однос према богатима и сиромашнима, макар након смрти. Као несумњиви концептиста, али и сатиричар, Франсиско де Кеведо не пропушта ниједну прилику да истакне неправду или исмеје оно што је сматрао неопходним, почев од физичких недостатака до различитих моралних карактеристика људи. Компаративним проучавањем одабраног корпуса очекује се формирање закључака о друштвеним приликама барокне Краљевине Шпаније, те боље разумевање њиховог приказивања кроз књижевне поступке аутора. Захваљујући описима личности, који би се могли посматрати као архетипски и универзални, *Снови* су и данас релевантни и лако разумљиви савременом читаоцу.

Кључне речи: Франсиско де Кеведо, концептизам, Снови, барок, проза, сатира.

УВОД

Доба шпанског барока (*el barroco*), интервала који траје у XVI и XVII веку, а дефинитивно се завршава смрћу Калдерона де ла Барке (*Calderón de la Barca*) 1680. године, одликује се новим естетским вредностима и снажним контрастима који се огледају у свим видовима уметности. Када је реч о

---

¹ jelazarevic1@gmail.com, докторанд, Универзитет у Београду, Филолошки факултет

књижевном стваралаштву, обележавају га две доминантне тенденције: култеранизам (*el culteranismo*), такође познат под деноминацијом култизам (*el cultismo*) и концептизам (*el conceptismo*). За разлику од китњастог и карактеристично херметичног језичког израза у култеранизму, концептизам одликују: игре речима, метафора, алегорија, антитеза, хипербола и сродни стилски поступци, који несумњиво захтевају одлично познавање језика, доминантних естетских вредности, али и друштвеног стања, те античке традиције. У концептизму је често присутна иронија, која се складно и прикривено провлачи кроз књижевно дело. Овакав спој контраста дискурсу даје посебан колорит, за чије је сагледавање потребно посветити додатну пажњу. Иако је концептистичка поезија присутна током Златног века, овај књижевни покрет је доминантнији у прози, посебно у стваралаштву Франсиска де Кевода (*Francisco de Quevedo*) и Балтасара Грасијана и Моралеса (*Baltazár Gracián y Morales*).

Као делимични контраст култеранизму, концептизам се фокусира на идеју, концепт (*el concepto*) и значење речи, знатно више него на херметичност и изразиту сложеност језика, те је ова литерарна тенденција попримила одговарајући назив. Концептистички језик се заснива на економичности израза, тачније жељи да се одређена идеја искаже са што мање речи. Самим тим, концептисти посебну пажњу обраћају на значење речи, а писци попут Кевода су били познати по давању сасвим новог значења већ постојећим изразима. Ипак, писци овог покрета, попут Балтасара Грасијана (*Baltasar Gracián*), и Антонија де Ледесме (*Antonio de Ledesma*) се нису залагали за потпуно одвајање литерарног од свакодневног језика. Мисли су упадљиво јасније, док текст не поседује култеранистичку херметичност и хипотаксу, нити сувишне неологизме.

У концептизму се инсистира на оштроумљу (*la agudeza*) које је представљало способност аутора да своју идеју савршено пренесе на папир и претвори је у складно књижевно дело. Иако се понекада представљају као потпуно различите, обе струје су захтевале изузетно познавање шпанског језика, док су читаоци морали да буду образовани како би могли да у потпуности разумеју бројне античке и филозофске референце, али и сâм језик, класични шпански (*español clásico*) уз мноштво појмова из класичних језика. Метафора је присутна као једно од омиљених „оружја” концептиста, управо зато што може више појмова готово чудесно да споји у један, како истиче Прас (*Mario Praz*), у свом делу *Imágenes del Barroco, Estudios de emblemática*.

Концептизам је био присутан и у другим европским књижевностима, али је на територији Шпаније оставио посебан књижевни траг, уз дела на која су се угледали и бројни потоњи аутори (Pras, 2005).

СНОВИ ФРАНСИСКА ДЕ КЕВЕДА

Франсиско де Кеvedo, чије је пуно име: Франсиско Гомес де Кеvedo и Сантибањес Виљегас (*Francisco Gómez de Quevedo y Santibáñez Villegas*),

рођен је 14. септембра 1580. године, у Мадриду. Био је један од најзначајнијих шпанских писаца и песника, те зачетник концептистичке литерарне тенденције. Због карактеристичног стила који су одликовале игре речима и сатира, те бескомпромисна друштвена критика, стекао је бројне непријатеље. Аутор је књижевних драгуља, попут: *Historia de la vida del buscón llamado Don Pablos*, *La Perinola* и *Los Sueños*, који представљају корпусну окосницу овог рада (Arellano, 1983, p. 15).

Los Sueños y discursos (на српском језику - *Снови*), настали су у периоду између 1606. и 1623. године. Реч је о пет кратких прича, кроз које аутор излаже своја полемична виђења живота, света и религије. Први пут су *Снови* штампани 1627. године у Барселони. Спадају у менипску сатиру¹ коју одликују: двојезичност и вишезначност наслова, бурлеска језика и књижевног наслеђа без обзира на ауторитет, те пародија, фантастика помешана са реалистичним описима, помоћу којих се читаоцу допушта да сâм пронађе поуку дела, као и велики број дигресија и алузија (Kevedo, 2006, p. 14).

Настали су у доба религиозне нетрпељивости и финансијских потешкоћа за Краљевину Шпанију. Економска криза и недостатак ауторитета у краљевској власти за последицу су имали појаву друштвене и моралне декаденције и формирање песимистичког погледа на свет, који се пренео на све видове уметности. Како наводи Хосе Антонио Маравал (*José Antonio Maravall*): “El Barroco es para nosotros un concepto de época que se extiende, en principio, a todas las manifestaciones que se integran en la cultura de la misma”² (Maravall, 2008, p. 29).

Поменути чиниоци, интензивирани свеприсутним друштвеним разликама, те лажним моралом, натерали су Кеведа да се на себи својствен начин побуни против вредности свога времена. Ово неповољно доба за шпанску државу је више него икада довело до јављања националних елемената у књижевности, па је барок називан и „националном епохом” (Čale et al., 1974, p. 224).

Ова збирка филозофског карактера представља Кеведово најпознатије дело. У ширем смислу, *Снови* спадају у сатиру, литерарни жанр у поезији или прози, који подразумева употребу хумора, ради изражавања сопствених виђења друштвених, религиозних или филозофских питања (Crosby, 2006, p. 4).

El Sueño del Juicio Final, на српском језику познат као: *Сан о Страшном суду*, први је сан из ове збирке и примарни корпусни део обрађен у овом раду. За тему има једну од најзаступљенијих религиозних слика, свеприсутну у бројним светским религијама. По библијском предању, Страшни суд је време када ће сви смртници одговарати за грехе почињене током земаљског живота, на основу чега ће загробни живот проводити у рају

¹ „Назив за мешавину прозе и стиха, у којој се у духу циничке филозофије, духовито тематизују актуелна друштвена питања”, (‘Menipska Satira’, 2013).”

² Барок је за нас концепт епохе која се протеже на све манифестације, од којих се састоји сама култура” (прим. Аут).

или паклу. Кеведо својом маестралном техником успева да споји библијске елементе са сопственим виђењем људи, света, религије и црквене догме.

Овај први сан, *Сан о страшном суду*, почиње цитатом Хомера, једног од најцењенијих античких песника и изузетним узором за бројне писце Златног доба. Антички узор су били од непроцењивог значаја за барокне ауторе у схватањима, филозофији и естетици. Затим Кеведо бележи да су му се у сну овакве слике указале након читања познатог католичког догматског дела *Fin del mundo y la segunda venida de Cristo*.

Наратор је сâм Кеведо, а читаоца градацијски уводи у догађаје на дан Страшног суда, који наводи и под синонимом Дан беса (*El día de la ira*) и представља као позорницу на којој се налазе сви смртници, без обзира на друштвени положај и занимање. Суде им Бог који се налази на раскошном престолу, анђели чувари служе као браниоци. Ђаво, у служби тужиоца, дочекује све душе осуђене на вечност у паклу. Призор употпуњује персонификација сила природе, занесених божанском лепотом: “Dios estaba vestido de sí mismo, hermoso para los santos y enojado para los perdidos; el sol y las estrellas colgando de la boca, el viento quedo y mudo, el agua recostada en sus orillas, suspensa la tierra temerosa en sus hijos” (Quevedo, 2006, p. 140).

КОНСЕПТИСТИЧКИ ЕЛЕМЕНТИ У ФУНКЦИЈИ ДРУШТВЕНЕ КРИТИКЕ У *СНУ О СТРАШНОМ СУДУ*

Као што је претходно наведено, карактеристични елементи концептизма су: игре речима, стварање комичног ефекта којим се се скрива критичка порука, сликовите стилске фигуре, попут контраста и метафоре, обиље ироније, алати за увид у поглед на свет самог аутора. Франсиско де Кеведо је познат као сатиричар без преседана, стога не изненађује обиље ругања свим друштвеним категоријама и типовима личности, исказано кроз вешту употребу језичког израза.

Посебан презир аутор исказује према државним службеницима: адвокатима, које је називао и демонима (*los demonios*) и нотарима, за које у више наврата истиче да су варалице. Они представљају једну од константи у читавом делу, с обзиром на то да се појављују у три наврата, што тексту даје карактер јединства и кохезије (Crosby, 2006, p. 23).

Не пропушта Кеведо да напомене и обиље корупције, појаву карактеристичну за све који су били саставни део државне службе. Не штеди ни лекаре, наводећи устаљено виђење народа да је реч о појединцима који су понекад убијали сопствене пацијенте, као ни апотекаре и њихову продају различитих лекова без дејства и користи: “Divertíome de esto un gran ruido que por la orilla de un río venía de gente de cantidad tras un médico. Eran hombres que

había despachado sin razón antes de tiempo, por lo cual se habían condenado”¹ (Quevedo, 2006, p. 33).

На самом почетку *Сна о страшном суду*, Кеведо се налази на брду са којег гледа пут смртника ка великој позорници и примећује велики број лепих жена, које иронично назива „дамама”. Оне су наге и током земаљског живота су се бавиле продавањем љубави, занатом према којем је Кеведо гајио посебан презир. Он исмева њихово изразито гордо држање, од којег нису одустале ни на путу на „онај свет”, враћање по вештачке зубе, обрве, трепавице и све остале елементе спољашње лепоте: “Comenzaron a sacar las cabezas muchas mujeres hermosas, llamándome descortés y grosero porque no había tenido más respeto a las damas (que aun en el infierno están las tales y no pierden esta locura)”² (Quevedo, 2006, p. 33).

Концептистичка критика ка овом друштвеном слоју се наставља и достиже врхунац у наставку, када Даме покушавају да се сакрију од неизбежног одласка пред лице правде, бежањем међу наводно правичне полицајце, које тиме Кеведо поистовећује са проституткама, наводећи да се у мору „жбирова”, оне не би ни разликовале: : “Y fue tanta la gente de los que había ayudado a perder, que daban gritos contra ella señalándola que se quiso esconder entre una caterva de corchetes, pareciéndole que aquella no era gente de cuenta aun aquel día”³ (Quevedo, 2006, p. 33).

Карактеристике концептистичког дискурса су поред нарације присутне у дијалозима, очекивано пуним ироније и сатире, прикриване деликатним играма речима како не би биле исувише очигледне. Дуги сатирични интервали повремено су разбијани увођењем комичних ликова, носилаца хумора, попут лакрдијаша и учитеља мачевања (Dickov, 2013, p. 246).

У то време карактеристично је било и шпанско потцењивање латинских аутора рођених у Италији, те величање оних попут Сенеке чије је место рођења била Шпанија. Овакав поступак представља једно од општих места шпанског Златног века (Љујић, 2006, p. 9). Самим тим, Вергилије је осликан као интелектуално инфериоран појединац који меша Страшни суд са рођењем Христовим и често је збуњен призорима око себе.

Присутни су и елементи католичке догме, попут лаког уласка свештеника и сиромашних у Рај, док су богатима врата Едена била превише уска, управо захваљујући богатству. Врата Раја је сужавало Десет божјих

¹ „Пажњу ми скрену велика граја коју је дизала гомила људи што је обалом реке ишла за једним лекаром. (...) Били су то људи које је он отпремио без разлога и пре времена, због чега су и били осуђени”.

² „ Почеше да провирују главе повелике дружине лепојки, које стадоше да ми пребацују да сам прост и неваспитан зато што нисам указао више поштовања дамама (које су и у паклу исте истијате и не напушта их та њихова лудост)”.

³ „ А тамо је било толико људи којима је помогла да згреше и који су надали такву дреку, све упирући прстом у њу, да је покушала да се сакрије у гомили жбирова, пошто јој се чинило да чак ни тог дана на њих нико неће рачунати”.

заповести: “Estaban los diez mandamientos por guarda a una puerta tan angosta, que los que estaban a puros ayunos flacos aún tenían algo que dejar en la estrechura”¹ (Quevedo, 2006, p. 36).

Својим писањем Кеведо само говори оно што је већина људи мислила. Наиме, он кроз своје типске ликове приказује универзално омражене особине или занимања припадника шпанског барокног друштва, како би их извргнуо руглу, често кроз гротеску и хиперболу. Овакви поступци су приметни на бројним местима у издвојеном корпусу првог Сна, попут истицања кафецијских подвала или наводног женског „недостатка морала” (Crosby, 2006, p. 129;143).

Франсиско де Кеведо је, по мишљењу историчара књижевности Игнасија Арелјана (*Ignacio Arellano*), извршио иновацију и адаптацију поетских форми употребљаваних у доба барока, исказујући изузетно познавање језика, исказано кроз бројна језичка поигравања.

Мешање реалних описа са апстрактним концептима представља једну од најважнијих окосница концептизма, на основу којих читалац може сâм створити живо описану слику Чистилишта и Пакла, што омогућава формирање снажног естетског утиска у очима читалаца.

АРХЕТИП ЛИКОВА У СНУ О СТРАШНОМ СУДУ

Држећи се библијског виђења Страшног суда, Кеведо полази од концепта да су пред Богом сви људи једнаки, те да ће одговарати за све учињено током земаљског живота, без обзира на богатство и друштвени сталеж. У *Сну о Страшном суду* се градацијски и често уз контраст истичу најразличитији представници шпанског друштва. На Позорницу живота стају чиновници, проститутке, адвокати, лекари, апотекари, црквени великодостојници, краљеви, али и кројачи, кафеције и ратари, додуше са знатно мање реплика. Кафеције и гостионичари су често представљани као преваранти, који продају „воду уместо вина” (*El agua la vendáis por el vino*). У овом делу је присутна и хипербола, те поново саркастичан тон, зато што је, по Кеведовим речима, уместо разводњеног вина била подметана само вода, што је алузија и на Христово претварање воде у вино.

Жене је видео као лепе, али превртљиве. Лажљиве и жељне пажње: „Salieron fuera y mostráronse muy alegres de verse gallardas y desnudas entre tanta gente que las mirase”² (Quevedo, 2006, p. 33).

Истиче се пример жене која се разводила седам пута, иако би чак један развод био разлог за смртну казну, као и оне са „једним мужем у осам тела”: (“Que había tenido un marido en ocho cuerpos”), дакле удате жене са седморицом

¹ „ Десет Заповести су чувале једна тако уска врата, да су и они скроз усукани од пошћења, страховали да ће се одрати при проласку кроз тако скучен пролаз”.

² „Извукле су се напоље и изгледале веома раздрагано што су наочите, обнажене, и што ће их толики свет видети”.

љубавника. У наставку се примећује и карактеристична, концептистичка игра речима са сатиричним тоном, где се прави алузија да је чином црквеног венчања жени допуштена сексуална слобода, те брисање свих наметнутих граница честитости: “Se había casado de por junto uno para mil”,¹ уместо католичког обредног израза: “Para en uno, son los dos” (Quevedo, 2006, p. 42).

Овакав однос према женама исказан у делу потиче из Кеведовог богатог љубавног живота. Наиме, у младости је био познат као женскарош и љубавник бројних дама из различитих друштвених кругова. Због својих животних искустава, Кеведов целокупни опус гравитира на граници између комичног и мизогиног.

Присутна је и доза барокне нетрпељивости према припадницима јеврејске вероисповести. У више наврата се наводе негативне карактеристике Јевреја кроз пошалице и ингениозне игре речима. Карикирани су њихов физички изглед и личне особине. Такође се помињу и у контексту „убица Христових”. Објашњење се базира на познатој католичкој догми: “Los judíos que mataron a Cristo, y los sacerdotes (filósofos) principales le habían juzgado y condenado a la muerte”² (Crosby, 2006, p. 130).

Упркос одржавању класичне традиције, цитирањем песника попут Хомера и навођењем различитих религиозних догми, Франсиско де Кеведо читаоцу представља сопствено виђење света кроз карактеристичну католичку призму, адаптирану на њему својствен начин. Узимајући у обзир чињеницу да је утицај цркве и религије у XVII веку још увек снажан, верске теме су биле више него очекиване у свим видовима уметности (Marković, 2012, p. 100). Међутим, ретко су аутори успели да елементе друштвене критике складно комбинују са сатиром и верским елементима на начин на који је то учинио Кеведо.

Као најизразитији представник концептизма, Кеведо своја схватања прикрива шалом и бројним комичним аналогима, а у његовим очима и перу нема повлашћених. Једино Бог, у складу са универзалним религиозним погледом на свет, представља савршенство и самим тим је у стању да одлучује о судбини свих бића на планети. Уз помоћ светаца, Он има потпуну слику о животу и греховима сваког смртника. Ова слика представља један од ретких елемената нетакнутих Кеведовом бритком иронијом и доказ је његовог високог верског образовања, чији врхунац представљају студије теологије (Darbord et al., 1995, p. 174).

Одрастање у вери и високо католичко образовање доводи Кеведа до дубоког разумевања верских обичаја у различитим религијама, али и њихових догми, што је немерљивог значаја за његово даље стваралаштво. У Сну о Страшном суду, млади Кеведо изједначава све друштвене слојеве и не пропушта прилику да исмеје све оно што је сматрао недостојним поштовања, почев од понашања, преко начина размишљања до физичког изгледа.

¹ „... да се ђутуре удала за њих хиљаду”.

² „Јевреји, који су убили Христа, главни свештеници (филозофи) који су га осудили на смрт” (прев. аут.).

Поред архетипских личности, алегоријских представника људских особина и разноликих занимања, појављују се и Лутер, Мухамед и Јуда, као тројица „најгорих појединаца у историји”, који су изневерили своју религију и представљају потпуни контраст католичкој норми.

Ипак, *Сан о Страшном суду* је написан и као дидактичко-моралистичко дело, с обзиром на то да се завршава речима које би могле бити протумачене као својеврсно упозорење на последице неправилног начина живота. Логичан завршетак, карактеристичан за доба у којем је дело настало, као и снажан утицај цркве и контрареформације (*la contrarreforma*).

Читаоцу се даје прилика да и сâм „преспава” и „досања” прочитане елементе, а након тога ће му се истина сама казати. Тиме аутор жели да потенцира на објективности *Сна*, уз жељу да себе представи као објективног посматрача стварности: “Sueños son estos, señor, que si se duerme V. Excelencia sobre ellos, verá que por ver las cosas como las veo las esperará como las digo”¹ (Quevedo, 2006, p. 45).

Ипак, Кеведо не жели ни да сигурност сопственог приповедања наметне као дефинитивну, што је још једна јасна карактеристика менипске сатире: “Y aunque en casa de un poeta es cosa dificultosa creer que haya juicio aunque por sueños, le hubo en mí (...) todos los animales sueñan de noche como sombras de lo que trataron de día”² (Quevedo, 2006, p. 31).

Управо исказивање тих емоција сведочи о чињеници да је Франсиско де Кеведо био много више од пуког сатиричара који је писао како би забавио читаоце или стварао празну критику. Његова критика потиче из жеље за бољитком стања земље у којој је поникао и моралног опоравка друштва, чији је био саставни део. Иако је Кеведо у историји остао запамћен као мизантроп без милости, са малициозним коментарима на рачун разноврсних људских карактеристика, несумњиво је и његово родољубиво осећање, те поштовање искреног и часног понашања.

Високо порекло, верско образовање и мржња према провереним католицима, претходно припадницима других вероисповести, такозваним „новим хришћанима” (*los cristianos nuevos*) представљали су Кеведу вечити извор инспирације.

Осим тога, Кеведо *Сновима* објашњава зашто су појединци завршили у Паклу и покушава да друштву пренесе поруку адекватног начина понашања, те да читаоцима укаже на прилику за спасење душе. Наравно на себи својствен, ироничан начин. Мржња према јунацима које описује му није страна. Наиме, симпатије није гајио ни према протагонистима свог најпознатијег дела, Паблосу. Кеведо осуђује и вређа без имало задршке.

¹ „Ови снови су такви, господине, да ћете, ако Ваша Милост преноћи с њима, видети да Вас због тога што видите ствари као што их видите, чека како их испричах”.

² „И мада је тешко да се у кући песника може наћи ишта што личи на суд, код мене се, ето, нашао (...) све животиње сањају ноћу нешто попут сенки онога што им се дешава дању”.

Његов реализам, присутан у бројним и немилосрдним описима, изобличен је гротеском и карикатуром. Као што наводи М. Љујић у свом „Предговору”: „Кеведови *Снови*, баш као ни стварни, немају прави заплет, већ подсећају на гротескну поворку смешно-трагичних ликова” (Љујић, 2006, р. 23).

РЕЛЕВАНТНОСТ СНОВА У САВРЕМЕНОМ ДОБУ

Упркос чињеници да је овај заиста јединствени циклус настао пре четири века, несумњив је његов значај у савременом добу. Нажалост, бројни сегменти ових бритких сатирично-моралистичких приповетки ће читаоцима и данас деловати релевантно, без обзира на велики временски јаз. Наиме, срж вредности и мана у погледу морала и карактера наведених у *Сновима* остале су неизмењене до савременог доба. Промене су само повшинске: барокна Краљевина Шпанија је била пуна корупције, подвала и неморала, по којима се није разликовала од суседних земаља, док је аристократија имала неограничену моћ. Данас се аристократија не вози кочијама али је и даље присутна у скупоценим аутомобилима. Јаз између друштвених слојева је огроман и сасвим евидентан. Судски службеници су и даље универзално омражени, док је вековни однос *Quid pro quo* присутнији него икада.

Краљевске породице су у међувремену преузеле улогу достојанствених представника родних земаља, али без некадашњих функција. Њихову владарску позицију су заузеле политичке партије, често са деспотским начином владавине, по угледу на своје некадашње аристократске претходнике. Стога Кеведово дело не губи на релевантности и актуелности, док се архетип ликова мења само по називу и формалном окружењу. Узимајући у обзир људску природу, ретко подложну промени, сигурно је да *Снови*, а посебно Сан о *Страшном суду*, неће губити на значају ни у временима која долазе.

ЗАКЉУЧАК

Изразити концептистички елементи, попут алегоричности, слојевитости језичког израза, сликовитих стилских фигура (метафора, хипербола, контраст) провлаче се кроз читав *Сан о Страшном суду*, корпус анализиран у овом раду и представљају једну од најзначајнијих карактеристика читавог текста. Кеведова изразита сатира, која је одликовала његов целокупни опус а њега дефинисала као мизантропа без милости према људским манама, чини овај циклус јединственим. Снажни и реалистични описи ликова и околине представљају кључни фактор због којих се *Снови* сматрају истинским ремек-делом барокне књижевности, те изразитим примером концептистичког правца у прози, актуелан кроз векове.

За разлику од култераниста, концептисти се одликују економичношћу израза и нижим степеном херметичности, јер се нису снажно залагали за

стварање književnog jezika koji bi se odvojio od govornog. Iipak, to ne znači da jezik upotrebljavan u konceptizmu nije bio prefižen. Naprotiv, lišen je oseaja prenatrpanosti, a istovremeno obogaen velikim brojem stilskih figura i igara reanima, često razumljivih samo pojedincima koji se zaista posvete itaau i razumevaau književnog teksta i njegove dublje pouke.

Konceptistički tekstovi su zahtevali visok stepen obrazovaa, kojim se itaocima približavao veliki broj referenci iz antičke istorije, filozofije i religije.

Sнове odlikuje i ауторово виђење друштва и света које се провлачи кроз сваки део текста и даје простор за боље поимање Кеведове личности, његов систем веровања и вредности. Упркос давном времену настанка, *Сан о Страшном суду*, као и читава збирка, баве се универзалним темама што чини овај циклус ванвременским, те релевантним и у савременом добу, како за итаоце тако за академску заједницу која истражује Кеведов опус.

ЛИТЕРАТУРА

- Arellano, I. (1983). Quevedo. Vida y obra. In J. M. Peláez (Ed.), *Historia de la Literatura española* (Vol. 2, p. 16). Everest.
- Čale, F., Zorić, M., Milićević, N., Verber, E., Tomasović, M., Maroević, T., & Kovačec, A. (1974). *Povijest svjetske književnosti: Talijanska, španjolska, portugalska, braziljska, katalonska, baskijska književnost i književnost na ladino jeziku, hispanoameričke i retoromanske književnosti* (M. Zorić, Ed.; Vol. 4). Mladost.
- Crosby, O. J. (2006). Prólogo al Juicio”. In F. Quevedo Villegas (Ed.), *Sueños y discursos* (p. 118). Clásicos Castalia.
- Darbord, B., Guy Mercadier, Jacques Beyrie, & Albert Bensoussan. (1995). *Historia de la literatura española: El siglo XVII* (J. Canavaggio, Ed.; Vol. 3). Ariel.
- Dickov, V. (2013). Satira u delu ‘Snovi’ Fransiska de Keveda”. In D. Bošković & Č. Nikolić (Eds.), *Satir, satira, satirično* (Vol. 2, pp. 245–254). Filološko-umetnički fakultet Kragujevac.
- Kevedo, F. de. (2006). *Snovi: Menipske satire* (M. Ljujić, Trans.). Draganić.
- Ljujić, M. (2006). Predgovor. In F. Kevedo, *Snovi: Menipske satire* (pp. 7–16). Draganić.
- Maravall, J. A. (2008). *La cultura del Barroco*. Editorial Ariel.
- Marković, A. (2012). Istorijske i teorijske osnove odnosa mita i književnosti. *Sinteze - Časopis Za Pedagoške Nauke, Književnost i Kulturu*, 1(1), 97–110. <https://doi.org/10.5937/Sinteze1201097M>
- Menipska satira. (2013). In *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/menipska-satira>
- Pras, M. (2005). *Imágenes del Barroco, Estudios de emblemática*. Siruela.

Quevedo, F. de. (2006). *Sueños y discursos* (J. O. Crosby, Ed.). Clásicos Castalia.

THE ELEMENTS OF CONCEPTISM IN THE “DREAM OF THE LAST JUDGEMENT” OF FRANCISCO DE QUEVEDO

Jelena V. Lazarević¹

Summary: The objective of this paper is to explain the definition of *conceptismo* as a literary and social movement with its most relevant characteristics, illustrated in “The Visions” of Francisco de Quevedo, one of the key baroque authors of the Spanish literature, through analyzing the initial vision – *The Last Judgment*. This cycle was written between the years 1606 and 1623 in the Spanish monarchy, a country filled with contrasts and enormous social differences. In each of the five *Visions*, Quevedo criticizes the social situation and the prominent archetypes of the Spanish society. The piece was written implementing sharp language, enriched with metaphor, contrasts, hyperbole and caricatures wrapped in satire: expressed both in discrete and bold manners. These artistic choices give unique literary nuances to the literary text and help the reader easily imagine Quevedo’s world. A world in which everything is possible, even the equal treatment of the rich and the poor, leastwise after death. Both an absolute conceptualist and a strong satirist, Francisco de Quevedo does not miss a single opportunity to highlight injustices and make fun of what he considers relevant in the social sphere, treating the physical as the most visible, while paying the greatest attention to the moral aspects. Through a comparative study of the corpus chosen for this paper, forming conclusions about the social status in the Kingdom of Spain is expected, as well as a better understanding of its illustration through the artistic and literary choices of the author. Due to the detailed descriptions of the human nature and behaviors, which can be seen as universal archetypes, Quevedo’s “Visions” maintain their relevance to this day, as well as capture the attention of the contemporary reader.

Keywords: Francisco de Quevedo, *conceptismo*, Visions, prose, satire.

Примљен: 01.02.2024.

Прихваћен: 09.02.2024.

---

¹ jelazarevic1@gmail.com, Doctoral Candidate at the University of Belgrade, Faculty of Philology,